

* Quiringh van Brekelenkam
'Een huisvrouw en een
dienstbode met een vis'.
Olieverf op paneel, 44,5
x 39 cm. Rechtszonder
gesigneerd en gedateerd:
'Q. Brekelenkam. 1664'.

Schilderij I

De ideale huisvrouw

Geconfisqueerd voor het Führermuseum

Tekst John Brozius

Quiringh Gerritsz van Brekelenkam schilderde stillevens en portretten, maar dankt zijn bekendheid aan huiselijke taferelen. Het thema van de deugdzame huisvrouw werd door Van Brekelenkam en zijn vakbroeders talloze malen geschilderd. De hier besproken versie kent een opmerkelijke herkomstgeschiedenis.

Quiringh Gerritsz van Brekelenkam (circa 1623 - na 1669) wordt in maart 1648 voor het eerst vermeld in een archiefstuk als lid van het Sint Lucasgilde van Leiden. De stad ontwikkelde zich in deze tijd als een belangrijk nieuw kunstcentrum. Van Brekelenkam kwam in contact met een groep schilders die streefden naar een zo natuurgetroouw mogelijke weergave van de werkelijkheid, de zogeheten Leidse fijnschilders.

De nazi's hadden de kunst in zoutmijnen opgeslagen

Doordat deze schilders visten in dezelfde vijver ontstond er een hoge mate van specialisatie in onderwerpkeuze en vinden we ook meermaals kleine variaties op thema's die bij het koperspubliek het meest in de smaak vielen. Zo kennen we van Van Brekelenkam zes versies van de gegoede huisvrouw die door haar dienstbode een vis ter goedkeuring krijgt voorgeschoteld. Het onderwerp zal voor de moderne toeschouwer merkwaardig overkomen, maar tegen de achtergrond van de populaire werken *Houwelijk* (1625) en *Trou-ringh* (1637) van Jacob Cats was het voor de klantenkring van Van Brekelenkam zonneklaar dat het motief verwees naar de deugdzame huisvrouw die haar huishouding op orde had. In de Manchester Art Gallery vinden we een soortgelijke compositie van Van Brekelenkam, met een visventer op de achtergrond die net als de dienstbode in afwachting is van het oordeel van de vrouw des huizes.

Het schilderij werd voor het eerst gesignaleerd in 1824 in Monnickendam. Via Engeland vond het in 1928 zijn weg terug naar Nederland, waar het enige jaren later deel uitmaakte van de verzameling van de joodse koopman Alfred Cohen uit Amsterdam. De dreiging van het naziregime deed hem besluiten de werken in november 1941 in consignatie te geven aan de firma D. Katz in Dieren, maar hier kreeg men onverwacht bezoek van dr. Hans Posse, die in 1939 door Adolf Hitler was aangesteld tot directeur van het nog te bouwen Führermuseum in Linz (O). Er werden zestien stukken uit de Cohen-verzameling geconfisqueerd en afgevoerd, waaronder het schilderij van Van Brekelenkam. De geallieerden ontdekten dat de nazi's in de zoutmijnen bij Altaussee een enorme hoeveelheid kunststukken hadden opgeslagen die uit Europese musea waren geroofd en van particuliere verzamelaars waren afgeperst. De Cohen-verzameling werd geïdentificeerd door 'The Monuments Men' en vijftien van de zestien schilderijen, waaronder de Van Brekelenkam, konden in 1954 aan zijn Amerikaanse nazaten worden gerestitueerd. Het schilderij werd later door de familie verkocht en via de kunsthandelaar Lawrence Steigrad is het recent weer 'thuis' bij Douwes Fine Art in Amsterdam. Waarom Posse het schilderij van Van Brekelenkam geschikt achtte voor een plaats in het Führermuseum had alles te maken met de rol die de vrouw als moeder, echtgenote en huisvrouw in dit schilderij kreeg toebedeeld. Rond 1935 werden in nazi-Duitsland verschillende verenigingen opgericht waar vrouwen werden onderwezen hoe zij in tijden van schaarste moesten omgaan met geld, voedingsmiddelen en het aansturen van de huishouding en het personeel. De wereld van de man was buiten, maar zijn succes en dat van de maatschappij steunde op het stabiele fundament van de vrouwen. Zo werd uit onverwachte hoek het thema van de ideale huisvrouw van Cats na driehonderd jaar weer even actueel.

Douwes Fine Art
Johannes Vermeerstraat 15-hs
1071 DK Amsterdam
+31 (0)20 664 63 62
www.douwesfineart.com